

Πλήθος αγγέλων ψάλλουσι

Άγιες μέρες έρχονται κι αναμασώ ένα παλαιότερο άρθρο μου.¹

Πότε λέμε τη φράση;

Μα στα χριστουγεννιάτικα Κάλαντα

Εικόνα 1 - Νικηφ. Λύτρα (Τα κάλαντα) - 1872

Καλήν εσπέραν άρχοντες,
αν είναι ορισμός σας,
Χριστού τη Θεία γέννηση,
να πω στ' αρχοντικό σας.
Χριστός γεννάται σήμερα,
εν Βηθλεέμ τη πόλη,
οι ουρανοί αγάλλονται,
χαίρεται η φύσις όλη.

Εν τω σπηλαίω τίκτεται,
εν φάτνη των αλόγων,
ο βασιλεύς των ουρανών,
και ποιητής των όλων.
**Πλήθος αγγέλων ψάλλουσι,
το Δόξα εν υψίστοις,
και τούτο άξιον εστί,
η των ποιμένων πίστις.**

Εκ της Περσίας έρχονται
τρεις μάγοι με τα δώρα

¹ Η συγγραφή επί θεμάτων θρησκευτικού χαρακτήρα γίνεται για λόγους γλωσσολογικής, λαογραφικής και ετυμολογικής ενημέρωσης και πληροφόρησης. Δεν σημαίνει αναγκαστικά, αποδοχή από πλευράς μου, των θρησκευτικών απόψεων, θέσεων, πεποιθήσεων που συνάδουν ή απορρέουν από την θρησκεία.

άστρο λαμπρό τους οδηγεί
χωρίς να λείψει ώρα.

Σ' αυτό το σπίτι που 'ρθαμε,
πέτρα να μη ραγίσει
κι ο νοικοκύρης του σπιτιού
χρόνια πολλά να ζήσει.

Συντακτικό

Το ορθό θα ήταν «ψάλλει» (το πλήθος ψάλλει). Είναι πάντως παραδεκτή σαν συνεκδοχή². Πρβλ. «ο κόσμος χτίζουν εκκλησιές» (Δημοτικό Ποιήμα) ή «Στου παπα-Λάμπρου την αυλή κόσμος είναι μαζεμένοι» (Η παπα-Λάμπραινα – Δημοτικό Τραγούδι)

Ψάλλω

Ρήμα επιτακτικό του ψάω : ψάύω, ψηλαφώ, εγγίζω, θίγων τι το θέτω σε κίνηση, έλκω τι και είτα το αφίνω να επανέλθει εις την θέσιν του. (πχ. «τόξου νευράν ψάλλω»)

Ψάλτης

ο ψάλλων, ο παίζων έγχορδον³ όργανον, ο κιθαριστής.

Ι. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ, Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσης. σελ. 1129

Τώρα κατάντησε ο ψάλτης να είναι αυτός που τραγουδάει στην εκκλησιά και μόνο, χωρίς να κάνει χρήση μουσικών οργάνων. Εκ παραδόσεως δεν χρησιμοποιούνται μουσικά όργανα στις ορθόδοξες εκκλησιές⁴.

Η βυζαντινή μουσική δεν μπορεί να αποδοθεί από όργανα με σταθερές νότες (πλήκτρα ή τάστα), αλλά μόνο από αδιαβάθμητης κλίμακας όργανα (ταμπουρά ο οποίος έχει κινητά τάστα,βιολί, λύρα κλπ). Ετσι οι εφευρέτες βυζαντινοί δεν κράτησαν το εφεύρημα τους εκκλησιαστικό όργανο, αλλά το χάρισαν στους δυτικούς.

Στις εκκλησίες των καθολικών χρησιμοποιείται τώρα το Εκκλησιαστικό όργανο, συνήθως το

² Η συνεκδοχή είναι λεκτικός τρόπος κατά τον οποίο στενεύει ή ευρύνεται η αρχική σημασία της λέξης, πχ. το μέρος αντί του όλου και αντίστροφα.

³ Έγχορδα ονομάζονται τα μουσικά όργανα τα οποία διαθέτουν χορδές για την παραγωγή του ήχου. Τέτοια όργανα είναι: η κιθάρα, το μπάσο, το βιολί, το βιολοντσέλο, η βιόλα, το σαντούρι, το **ψαλτήριο** ή κανονάκι, το μπουζούκι, η άρπα, η λύρα κ.α.

⁴ Το 1905, το όργανο ήταν το μεγαλύτερο στη Γερμανία. Διαθέτει 7269 αυλούς και 113 ρετζίστρο, κατανεμημένα σε 4 πληκτρολόγια και μια σειρά ποδοπλήκτρων. Σήμερα, το όργανο αυτό είναι το μεγαλύτερο εκκλησιαστικό όργανο της ύστερης Ρωμανικής περιόδου που έχει επιζήσει αναλλοίωτο ως τις ημέρες μας.

λέμε σκέτο «όργανο» που όμως είναι πνευστό. Βλ. Εικόνα 2 - Εκκλησιαστικό όργανο στην καθεδρική εκκλησιά του Βερολίνου.

Το εκκλησιαστικό όργανο έχει τις ρίζες του στο παλαιότερο αρχαιοελληνικό πνευστό όργανο, που έφερε το όνομα **ύδραυλις**. Μετά τους Έλληνες, το πρωτοπόρο αυτό ακουστικό και τεχνολογικό κατασκεύασμα ταξίδεψε και υιοθετήθηκε πρόθυμα από πολλούς, φτάνοντας μέχρι τους Ρωμαίους και έπειτα τους Βυζαντινούς. Τον 7ο και 8ο αιώνα η ύδραυλις ονομάστηκε πλέον Όργανο και άκμαζε στο Βυζάντιο αλλά και σε όλα τα μεγάλα κέντρα κατασκευής και παραγωγής της όπως η Κωνσταντινούπολη. Αξιομνημόνευτο είναι το περιστατικό της αποστολής ενός εκκλησιαστικού οργάνου ως δώρο το 757 μ.Χ. από τον βυζαντινό αυτοκράτορα Κωνσταντίνο τον Κοπρώνυμο στον αυτοκράτορα των Φράγκων Πεπίνo τον Βραχύ, πατέρα του Καρλομάγνου. Λίγο αργότερα, το 812 μ.Χ., οι βυζαντινοί χάρισαν και ένα δεύτερο στον ίδιο τον Καρλομάγνο. Τον 10ο αιώνα κατασκευάστηκε με έξοδα της εκκλησίας το αγγλικό εκκλησιαστικό όργανο του Γουίντσεστερ, με ασυνήθιστο μέγεθος και με 26 φυσερά που απαιτούσαν 70 άτομα[3], διαθέτοντας επίσης 40 νότες, με 10 αυλούς για κάθε νότα.

Εικόνα 2 - Εκκλησιαστικό όργανο στην καθεδρική εκκλησιά του Βερολίνου

Μια τέτοια ανάλογη μετάπτωση του νοήματος της λέξης έχουμε και στην «αίθουσα». Λέγαμε πχ. «Απαγορεύεται το καπνίζειν εντός της αιθούσης» ενώ αίθουσα [εννοείται στοά] είναι μεχτοχη του αίθω=φλέγομαι, με καπνό δηλ.σημαίνει «αυτή που καπνίζει» βλ αίθω, αιθάλη, Αίτνα κλπ. , και η φράση λειει: «μην καπνίζετε σε αυτήν που καπνίζει!»

Ψαλτήριο

Το ψαλτήριο είναι ένα έγχορδο νυκτό ⁵μουσικό όργανο της οικογένειας της άρπας ή του σαντουριού. Το ψαλτήριο της Αρχαία Ελλάδας (επιγόνειο) χρονολογείται τουλάχιστον από το 2800 π.Χ., όταν ήταν ένα οργαno σαν άρπα. Ετυμολογικά η λέξη προέρχεται από την

⁵ Νυκτά όργανα: ονομάζονται τα έγχορδα μουσικά όργανα από τα οποία ο ήχος παράγεται με τη νύξη των χορδών τους (δηλ. το τράβηγμά τους) που γίνεται είτε με τα δάχτυλα είτε με πένα. Τέτοιο όργανο είναι το ψαλτήριο αλλά και : η κιθάρα (κλασσική κιθάρα, ακουστική κιθάρα, ισπανική κιθάρα, ηλεκτρική κιθάρα), το μπάσο, το μπουζούκι, ο ταμπουράς (η αρχαία πανδουρίς) κ.α.

αρχαία ελληνική ψαλτήριον «έγχορδο μέσο, ψαλτήριο, άρπα» και αυτό από το ρήμα ψάλλω. (κν. Κανονάκι).

Ψάλλω

Ψάλλω σημαίνει "αγγίζω απότομα, κτυπώ, έλκω, τραβώ". Στην περίπτωση των εγχόρδων μουσικών οργάνων, "το να παίζεις μουσική με έγχορδα μέσω των δάκτυλων, και όχι με το πλήκτρο". Πχ. το πιάνο είναι έγχορδο αλλά παίζεται μέσω πλήκτρων και όχι με απ' ευθείας επαφή των δακτύλων με την χορδή.

Έγχορδα τοξωτά ονομάζονται τα έγχορδα μουσικά όργανα από τα οποία ο ήχος παράγεται με τη χρήση δοξαριού⁶, το οποίο θέτει σε παλμική κίνηση τις χορδές. Τέτοια όργανα είναι: το βιολί, το βιολοντσέλο, η βιόλα, το κοντραμπάσο, η κρητική λυρα, ο ποντικακός κεμεντζές είναι έγχορδα τοξωτά.

Στην Βίβλο το "ψαλτήριο", και πληθυντικό του, "ψαλτήρια", χρησιμοποιείται για να μεταφράσει την keliy Εβραϊκά ('לָו)

Ψαλμοί

22 και γάρ εγώ έξομολογήσομαί σοι έν σκεύει ψαλμοῦ την άλήθειάν σου, ό Θεός: ψαλῶ σοι έν κιθάρα, ό άγιος τοῦ Ίσραήλ

33:2 έξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ έν κιθάρα, έν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψάλατε αὐτῷ.

70:22 2 και γάρ εγώ έξομολογήσομαί σοι έν σκεύει ψαλμοῦ την άλήθειάν σου, ό Θεός• ψαλῶ σοι έν κιθάρα, ό άγιος τοῦ Ίσραήλ.

81:3 3 λάβετε ψαλμόν και δότε τύμπανον, ψαλτήριον τερπνόν μετά κιθάρας

92:4 4 έν δεκαχόρδῳ ψαλτηρίῳ μετ' ᾠδῆς έν κιθάρα.

108:2 ᾄσομαι και ψαλῶ έν τῇ δόξῃ μου. 3 έξεγέρθητι, ψαλτήριον και κιθάρα• έξεγερθήσομαι ὄρθρου. 4 έξομολογήσομαί σοι έν λαοῖς,

144:9 9 ό Θεός, ᾠδὴν καινήν ᾄσομαί σοι, έν ψαλτηρίῳ δεκαχόρδῳ ψαλῶ σοι 10 τῷ διδόντι την σωτηρίαν τοῖς βασιλεῦσι, τῷ λυτρουμένῳ Δαυῖδ τὸν δοῦλον αὐτοῦ έκ ρομφαίας πονηρᾶς.

150:3 3 αίνεσάτωσαν τὸ ὄνομα αὐτοῦ έν χορῷ, έν τυμπάνῳ και ψαλτηρίῳ ψαλάτωσαν αὐτῷ,

Ο Δανιήλ περιγράφει την ειδωλωλατρική διαταγή του Ναβουχοδονόσωρα:

3:5 5 ἦ ἂν ᾠρα άκούσητε τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος, σύριγγός τε και κιθάρας, σαμβύκης τε και ψαλτηρίου, συμφωνίας και παντὸς γένους μουσικῶν, πίπτοντες προσκυνεῖτε τῇ εἰκόνι τῇ χρυσεῖ, ἣ ἔστησε Ναβουχοδονόσορ ό βασιλεύς 6 και ὃς ἂν

⁶ Όλα τα τοξωτά μπορούν να παιχθούν περιστασιακά και σαν τα νυκτά όταν το απαιτεί ο συνθέτης, συνήθως με τη χρήση των δακτύλων. Τότε το παίξιμο λέγεται pizzicato.

μη πεσών προσκυνήση, αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐμβληθήσεται εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός τὴν καιομένην. 7 καὶ ἐγένετο ὅταν ἤκουον οἱ λαοὶ τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος, σύριγγός τε καὶ κιθάρας, σαμβύκης τε καὶ **ψαλτηρίου** καὶ συμφωνίας καὶ παντὸς γένους μουσικῶν, πίπτοντες πάντες οἱ λαοί, φυλαί, γλώσσαι, προσεκύνουν τῇ εἰκόνι τῆ χρυσῆ, ἣ ἔστησε Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς. 8 τότε προσήλθοσαν ἄνδρες Χαλδαῖοι καὶ διέβαλον τοὺς Ἰουδαίους 9 τῷ βασιλεῖ Ναβουχοδονόσορ· βασιλεῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας ζῆθι. 10 σὺ βασιλεῦ, ἔθικας δόγμα πάντα ἄνθρωπον, ὃς ἂν ἀκούσῃ τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος, σύριγγός τε καὶ κιθάρας, σαμβύκης καὶ **ψαλτηρίου** καὶ συμφωνίας καὶ παντὸς γένους μουσικῶν 11 καὶ μη πεσών προσκυνήσῃ τῇ εἰκόνι τῆ χρυσῆ, ἐμβληθήσεται εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός τὴν καιομένην. 12 εἰσὶν ἄνδρες Ἰουδαῖοι, οὓς κατέστησας ἐπὶ τὰ ἔργα τῆς χώρας Βαβυλῶνος, Σεδράχ, Μισάχ, Ἄβδεναγῶ, οἱ οὐχ ὑπήκουσαν, βασιλεῦ, τῷ δόγματί σου, τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύουσι, καὶ τῇ εἰκόνι τῆ χρυσῆ, ἣ ἔστησας, οὐ προσκυνοῦσι. 13 τότε Ναβουχοδονόσορ ἐν θυμῷ καὶ ὀργῇ εἶπεν ἀγαγεῖν τὸν Σεδράχ, Μισάχ καὶ Ἄβδεναγῶ, καὶ ἤχθησαν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. 14 καὶ ἀπεκρίθη Ναβουχοδονόσορ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· εἰ ἀληθῶς Σεδράχ, Μισάχ, Ἄβδεναγῶ, τοῖς θεοῖς μου οὐ λατρεύετε καὶ τῇ εἰκόνι τῆ χρυσῆ, ἣ ἔστησα, οὐ προσκυνεῖτε; 15 νῦν οὖν εἰ ἔχετε ἐτοιμῶς, ἵνα ὡς ἂν ἀκούσῃτε τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος, σύριγγός τε καὶ κιθάρας, σαμβύκης τε καὶ **ψαλτηρίου** καὶ συμφωνίας καὶ παντὸς γένους μουσικῶν, πεσόντες προσκυνήσῃτε τῇ εἰκόνι τῆ χρυσῆ, ἣ ἐποίησα· ἐὰν δὲ μὴ προσκυνήσῃτε, αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐμβληθήσεσθε εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός τὴν καιομένην. καὶ τίς ἐστὶ Θεός, ὃς ἐξελεῖται ὑμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν μου; 16 καὶ ἀπεκρίθησαν Σεδράχ, Μισάχ, Ἄβδεναγῶ λέγοντες τῷ βασιλεῖ Ναβουχοδονόσορ· οὐ χρεῖαν ἔχομεν ἡμεῖς περὶ τοῦ ρήματος τούτου ἀποκριθῆναί σοι· 17 ἔστι γὰρ Θεὸς ἡμῶν ἐν οὐρανοῖς, ᾧ ἡμεῖς λατρεύομεν, δυνατὸς ἐξελεῖσθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς καμίνου τοῦ πυρός τῆς καιομένης, καὶ ἐκ τῶν χειρῶν σου, βασιλεῦ, ρύσεται ἡμᾶς.⁷

Απο τὰ κύρια σημεία του μύθου των τριῶν παιδων Σεδράχ, Μισάχ, Ἄβδεναγῶ που εβλήθησαν στην κάμινον του πυρός διότι βαρούσε το ψαλτήριον και αυτοί έκαναν την πάπια, ή το κουνέλι. Η ορθόδοξη εκκλησία έχει αποδεχθεί το μύθο και το αναφέρει στο «Π» του [κανόνος του Ακαθίστου](#).

Στην χριστιανική εποχή ένα ψαλτήριο αποτελείται από ένα επίπεδο ηχείο με πολλές προσυντονισμένες χορδές που ένυσσαν (γρατσουνοούσαν) οι ψάλτες με τα νύχια. Ήταν επίσης γνωστό ως «**κανών**», όνομα από την ελληνική λέξη **κανών** που σημαίνει κράτος (κάτι που επικρατεί, και, επίσης, "τρόπος"). Η σύγχρονη ελληνική λαϊκή εκδοση του όργανου καλείται από το υποκοριστικό της, **κανονάκι**.

Το όργανο είναι συνήθως αρκετά μικρό και είναι φορητό. Απεικονίζεται σε μια σειρά από έργα τέχνης από την Μεσαιωνική Περίοδο. Βλ. Εικόνα 3

⁷ Παρατηρήστε πως με την συχνή επανάληψη της φράσης-κλιση «φωνήν σλαπιγγος, συριγγος ...» ο ποιητής προσπαθεί να παραμυθιάσει τους ακροατές του και να κάνει να τους εντυπωθει ο μύθος.

Εικόνα 3 - Ψαλτήριον ή Κανονάκι

Το **κανονάκι** έλκει πιθανότατα το όνομά του από τον γνωστό μουσικό «Κανόνα» του Πυθαγόρα. Παλιότερα, κυρίως στους μεσαιωνικούς χρόνους, ήταν γνωστό με την ονομασία «ψαλτήριο». Οι αρχές του ψαλτηρίου ανιχνεύονται στον ασιατικό χώρο, πολλούς αιώνες πριν από τους αρχαιοελληνικούς κλασικούς χρόνους. Στην αρχαία Ελλάδα, από πολλούς συγγραφείς έχουμε μαρτυρίες για μουσικά όργανα πιθανόν του τύπου του ψαλτηρίου, με ονομασίες όπως τρίγωνον ψαλτήριον, επιγόνειον, μάγαδις, χωρίς να όμως να υπάρχουν εικονογραφημένες μαρτυρίες. Γι'αυτό μόνο υποθέσεις έχουν γίνει έως σήμερα για τη ακριβή σχέση του αρχαιοελληνικού ψαλτηρίου με το κανονάκι.

Αντίθετα, στους βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους, τα ιστορημένα χειρόγραφα και οι τοιχογραφίες των εκκλησιών έχουν πολλές πληροφορίες για το ψαλτήριο σε σχήμα τριγώνου ή τραπέζιου και για τον τρόπο με τον οποίο κρατιέται και παίζεται.

Τον 19ο αιώνα διάφορες μορφές τέθηκαν σε χρήση, κυρίως το σαντούρι και η κιθάρα το σιτάρ.

Στον 20ο αιώνα, το ψαλτήριο έχει τεθεί σε ευρεία χρήση. Έχει ένα τραπεζοειδές σχήμα που επιτρέπει να χτυπηθεί κάθε χορδή.

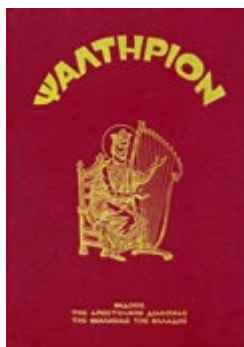
Πρβλ. το σχετικό τραγούδάκι του Διον. Σαβόπουλου:

Τούτος ο κανόνας με το κανονάκι,
αν δεν είχε λόγο χαρισμένο
θα 'τανε ψωμί σκουληκιασμένο.

Πούθεν έρχεται και που θε ξεχειλίζει,
μέσ' από το ρεύμα και το χρόνο
μέσ' απ' τη συνήθεια και το νόμο.

Κανονάκι, κανονάκι δεν υπάρχει ορόσημο
κόβονται τα γόνατά μου στο τρελό της δόσιμο.
Είναι η χάρη που μας παίρνει, σκάει κι απογειώνεται
βρίσκει την καινούργια βία και ξανασαρκώνεται

Το Βιβλίο «ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ»

Η λέξη Ψαλτήριον συνηθέστερα Ψαλτήρι χρησιμοποιείται στην καθομιλουμένη για να δηλώσει συλλογή ψαλμών που αποδίδεται στον Δαυίδ. Αυτό είναι λάθος! Μια συλλογή ψαλμών όφειλε να λέγεται «Ψαλμολόγιον» (όπως ανθολόγιον, εορτολόγιον, υμνολόγιον).

Φράση «μου άρχισε παλι το ψαλτήρι» εννοώντας άρχισε να μου αραδιάζει σειρά νουθεσιών και παραινέσεων σαν κι'αυτές που αναφέρουν οι ψαλμοί.

«Ειδικοί» ψαλμοί

Ο εξάψαλμος

Ο **εξάψαλμος** (σύνολο απο 6 ψαλμους του Δαβιδ) που αναγινώσκειται στην αρχή του Όρθρου ο Εξάψαλμος. Κατά τους παπάδες⁸ : ό χρόνος αυτός τής αναγνώσεως προεικονίζει το χρόνο τής Δευτέρας Παρουσίας του Κυρίου, κατά τη διάρκεια του οποίου με φόβο και τρόμο θα αναμένουμε την τελική κρίση Του για εμάς. Φράση: **Άκουσε τον εξάψαλμο**. Σημαίνει άκουσε σχοινοτενή και ανιαρή παράθεση επιπλήξεων και συμβουλών

Πρβλ. χρήση τη φράσης στήν πιο προσφατη δημοσιογραφική γλώσσα:

[Ο εξάψαλμος στο Βερολίνο κατά 5 Ελλήνων βουλευτών](#)

[Ο εξάψαλμος του Χέλμουτ Σμιτ στην Άνγκελα Μέρκελ!](#)

Ο αναβαλλόμενος

Ο αναβαλλόμενος είναι ο **Ψαλμός 103 (Μασορίτικο κείμενο Νο 104)**

Ευλόγει, ή ψυχή μου, τόν Κύριον. Κύριε ό Θεός μου, έμεγαλύνθης σφόδρα, έξομολόγησιν καί μεγαλοπρέπειαν ένεδύσω 2 **άναβαλλόμενος** φώς ως ιμάτιον, έκτείνων τόν ούρανόν ώσει δέρριν.

Φράση: Του έψαλε τον αναβαλλόμενο σήμαινε ότι και «άκουσε τον εξάψαλμο». Ο «αναβαλλόμενος» είναι πολύ ωραίο στιχούργημα, υμνεί τον θεο και δεν περιέχει πολλές παραινέσεις. Μάλλον επελέγη γιατί είναι σχετικά μεγάλος.

Αναβαλλόμενος Φόρος Εισοδήματος λογιστικός νεολογισμός που σημαίνει μάλλον «αυτός που ανεβλήθη η καταβολή του». Τελείως άσχετος με την σημασία του «αναβαλλόμενος» των Ψαλμών που σημαίνει αυτός που φοράει κατι. (εν προκειμενω «το φώς ως ιμάτιον»). Βλ. 300 – λ. Αναβάλλω σημασία 9: περιβάλλομαι, ενδύομαι.

⁸ Βλέπε το site [Αθιβολές](#)

Ο Αριστοφάνης βάζει τον Βδελυκλέωνα να λέει: *τὸν τρίβων' ἄφες, τηνδι δὲ χλαῖναν ἀναβαλοῦ τριβωνικῶς.*

Πέτα αυτή την κάπα και καπακώσου (ντύσου) με τούτη τη χλαίνα.

655 Αριστοφάνης – Σφήκες §1130

ψέλω

Πολλές φράσεις σώζονται στην καθημερινή γλώσσα από το εκκλησιαστικό ψάλισμο:

- ασε να έρθει και θα του τα **ψάλλω**,
- τον ειχε μια ωρα στο γραφείο και τον **έψελνε**,
- του τα **έψαλε**,
- του τά 'πε **χύμα** (παλι απο τον τρόπο ψαλσίματος βλ. [Υπογλώσσιο 42](#) Χειμώνας) και Κατ' αρχάς ήταν ουσιαστικό⁹, μετά πήρε επιρηματική σημασία
- του "τά 'συρε" (τα **έσυρε**, τα είπε συρτά ή σουρτά με παρατεινόμενη φωνη ,του τα έψαλλε αργώς δηλαδή επισήμως , σοβαρά , όπως στο "αργόν" ψάλισμο),
- Τον περνάς για φίλο! Που νά 'ξέρες τι σου **σούρνει** πίσω απο τήν πλάτη σου.
- Αρχισε παλι το **ψάλισμο**
- Θα του τα **ψάλλω** ένα χεράκι¹⁰.

Απο ολλες αυτές τις φράσεις γίνεται φανερό πως ο λαος δεν έχει και σε πολλή υπόληψη τους ψαλμούς γιατί:

- κυρίως δεν τους κατανοεί,
- δεν είναι ιδιαίτερα μελωδικοί
- ούτε είναι χαρμόσυνοι και
- διαρκουν πολύ.

Παραθέτω μια χαριτωμένη, καυστική αλλα σχετική παρατήρηση του μακαρίτη Εμμ. Ροΐδη απο τήν «Πάπισσα Ιωάννα»

Την πρωίαν εκείνην, ως συνέβαινε πάντοτε την επιούσαν εορτής, βαρύηχοι ρογχασμοί αντήχησαν αντί ύμνων υπό τους θόλους της εκκλησίας, και εκ τούτου, λέγουσι, παρέμεινεν εις τους καλογήρους η συνήθεια του να ψάλλωσι και έξυπνοι¹¹ όντες διά των μυκτήρων¹². **Η συνήθεια αυτή, εξορισθείσα των εκκλησιών της Δύσεως μετά της εορτής του Όνου και των άλλων γοθθικών λειψάνων του μεσαιώνος, κατέφυγε παρ' ημίν, όπου διατηρείται ακέραιος και ακμαία,**

⁹ «*συνορωντες γάρ τὸ χῦμα τῶν ἀριθμῶν καὶ τὴν οὔσαν δυσχέρειαν τοῖς θέλουσιν εἰσκυκλεῖσθαι τοῖς τῆς ἱστορίας διηγήμασι διὰ τὸ πλήθος τῆς ὕλης*», Μακ. Β Κεφ2 §22.

¹⁰ Το χεράκι σημαίνει την δια χειρός επεξεργασία, φορά, επανάληψη, αλλά και την επάλληψη. «Ένα χέρι αστάρι πριν το βάψιμο». «Έφαγε ένα χέρι ξύλο». «Πρέπει να το περάσεις τρια χέρια για να στρώσει η μπογιά». Ανάλογο το αλλάγι.

¹¹ Έξυπνος= ξύπνιος, εν εγρηγόρσει, μη κοιμώμενος.

¹² Μυκτήρες = τα ρουθουνια απο όπου και το ρ. μυκτηρίζω = σκυσπώ τα ρουθούνια περιφρονητικώς.

καθιστώσα καθ' ημέραν¹³ ερημοτέρους τους ναούς, ψυχροτέραν την ευλάβειαν και ελαφρότερα τα ελέη¹⁴ των ορθοδόξων.

Ψάλτης

Ο ψάλτης ^{254.122} και ο πρωτοψάλτης είναι «υπούργημα» που ανήκει στην κατηγορία του κατώτερου κλήρου. Ο **ψάλτης** αναλαμβάνει το υπόργημα της θέσης του με ειδική τελετή που λέγεται «ακολουθία της προχειρίσεως». Παλιότερα στο ψάλσιμο συμμετείχε όλο το εκκλησίασμα. Κατά τον Ευσέβιο (260-340 μΧ) ο ψάλτης ψέλνει και ο λαός, το εκκλησίασμα «υποψάλλει» ή «υπηχεί» επαναλαμβάνει δηλαδή τις τελευταίες λέξεις που λέγονται **ακροστοίχια** ή **ακροτελεύτια**. Μετά την σύνοδο της Λαοδικείας (360 μ.Χ.) καθιερώθηκε η **Αντιφωνία**, όπου ψάλτης και λαός (χορωδία) έψελναν εναλλάξ. Το δε κείμενο των ψαλμών έγινε «κανονικόν», καταχωρίστηκε σε βιβλία. Εως τότε ο καθένας έψελνε όπως ήθελε σε ο,τι σκοπό ή γλώσσα ήθελε. (πρβλ. «Αυτός το χαβά¹⁵ του»)

Μετά τον 10 μ.Χ. αιώνα καθιερώθηκε ο τίτλος του **Πρωτοψάλτη** ή Μεγάλου Δομέστικου που ήταν ο επί κεφαλής των ψαλτών : κάτι ανάλογο με τον κορυφαίο του χορού των αρχαίων τραγωδιών. Σήμερα στα Πατριαρχεία ονομάζεται «**Άρχων Πρωτοψάλτης**» ενώ ο εξ αριστερών βοηθός του ονομάζεται «**Λαμπαδάριος**»

Επώνυμα: Ψάλτης (Ηθοποιός), Πρωτοψάλτη Αλκηστis (Τραγουδίστρια), Πέτρος Λαμπαδάριος (Υμνογράφος)

Παροιμίες

Απορία ψάλτου βηξ. Παναπεί όταν ο ψάλτης βρίσκεται σε δυσκολία βήχει για να κερδίσει χρόνο, λέγεται αναφορικά με προσήματα.

Οι Ψαλμοί

Αποτελούν ιδιαίτερο βιβλίο της παλαιάς διαθήκης (κλικ [ΕΔΩ](#) για αναγνώση της Μετάφρασης των εβδομήκοντα)

Οί ψαλμοί είναι έργο του Άγιου Πνεύματος. "Ενας άγιορείτης γέροντας κρατώντας τὸ **ψαλτήρι** ἔλεγε: "Ὁ Θεός ἔσκυψε καὶ εἶπε στὸ παιδί του τὸν Δαβίδ αὐτὰ ποὺ θέλει [ο Θεός] ν' ἀκούη"!

(πρβλ. την παλαιά ραδιοφωνική εκπομπή της ΕΙΡ «Τι ζητούν οι στρατευμένοι μας»)

¹³ Καθ' ημέραν= μέρα με τη μέρα, ολοένα, οσημέραι

¹⁴ Ελέη = εδώ εννοεί έλεημοσύνες, δωρεές.

¹⁵ Χαβάς: Απο το Τούρκικο hana : αέρας αλλά και σκοπός. Πρβλ. το Γαλλικό air populaire.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Η Παλαιά Διαθήκη

Εμμ. Ροΐδης Πάπυσα Ιωάννα

254 Ι. ΠΗΛΙΛΗ - ΤΙΤΛΟΙ, ΟΦΦΙΚΙΑ και ΑΞΙΩΜΑΤΑ ΕΝ ΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ και τη ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΟΡΘΟΔΟΞΩ ΕΚΚΛΗΣΙΑ - ΑΣΤΗΡ

261 ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ, Ι. ΣΤΑΜΑΤΑΚΟΣ, ΦΟΙΝΙΞ, 1972.

300 Δ.ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ - ΜΕΓΑ ΛΕΞΙΚΟΝ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ